

आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को मौद्रिक नीतिको

अर्द्ध-वार्षिक समीक्षा

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं

विषय-सूची

पृष्ठभूमि	१
आर्थिक लक्ष्यहरूको स्थिति	१
मौद्रिक लक्ष्यहरूको स्थिति.....	२
तरलता व्यवस्थापन.....	३
कर्जा व्यवस्थापन	४
ब्याजदर व्यवस्थापन	५
समष्टिगत विवेकशील नियमन.....	६
वित्तीय क्षेत्र सुदृढीकरण.....	६
वित्तीय पहुँच	७
विदेशी विनिमय व्यवस्थापन	८
अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य	८
आर्थिक तथा मौद्रिक परिदृश्य.....	९
मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा.....	९
मौद्रिक तथा वित्तीय उपायहरू.....	१०

आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को मौद्रिक नीतिको अर्द्ध-वार्षिक समीक्षा

पृष्ठभूमि

१. २०७५ असार २७ गते सार्वजनिक गरिएको आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को मौद्रिक नीतिको उद्देश्य मूल्य, वाह्य एवम् वित्तीय क्षेत्र स्थायित्व कायम गर्दै लक्षित आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्न सहयोग पुऱ्याउनु रहेको थियो । मौद्रिक नीतिको प्रथम त्रयमासिक समीक्षा २०७५ मंसिर ११ गते सार्वजनिक गरिएको थियो ।
२. आर्थिक क्रियाकलाप विस्तारसँगै कर्जाको माग समेत बढ्ने अनुमानका आधारमा मुद्रास्फीति एवम् शोधनान्तर स्थितिमा पर्न सक्ने दवावलाई व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यका साथ चालु आर्थिक वर्षको मौद्रिक नीतिका संचालन लक्ष्य तथा उपकरणहरु चयन गरिएका थिए । यससँगै मौद्रिक नीतिले दीर्घकालीन ब्याजदर व्यवस्थापन गर्ने, वित्तीय क्षेत्रको स्थायित्वलाई सुदृढ तुल्याउने, स्थानीय तहमा बैंक शाखा विस्तार गर्ने तथा प्राथमिकताप्राप्त क्षेत्रमा वित्तीय साधनको उपयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने कार्यदिशा तय गरेको थियो ।
३. उपलब्ध तथ्याङ्कहरु विश्लेषण गर्दा समग्र आर्थिक क्रियाकलापमा विस्तार आएका कारण उच्च आर्थिक वृद्धिको प्रवृत्तिले निरन्तरता पाउने देखिएको छ । उद्योगहरुको क्षमता उपयोगमा भएको विस्तार, पर्यटक आगमनमा भएको वृद्धि र वर्षेवालीमा देखिएको प्रगतिले आर्थिक वृद्धिको उत्साहजनक परिदृश्य देखाएको छ । उच्च आयातका कारण वाह्य क्षेत्र व्यवस्थापनमा दवाव देखिएतापनि विदेशी विनिमय संचिति सुविधाजनक स्तरमा रहेको छ । बैंकिङ्ग क्षेत्रको साधन परिचालनमा देखिएको असन्तुलन भने कायम नै रहेको छ ।
४. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक स्थिति एवम् परिदृश्य, मौद्रिक नीतिमा उल्लिखित कार्यक्रमहरुको हालसम्मको कार्यान्वयन अवस्था तथा अर्थतन्त्रमा देखिएका विद्यमान चुनौतीहरुलाई समेत ध्यानमा राखी यो अर्द्ध-वार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन तयार पारिएको छ ।

आर्थिक लक्ष्यहरुको स्थिति

५. कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको प्रक्षेपण गर्ने क्रममा समष्टिगत माग पक्षलाई विश्लेषण गर्दा आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा उल्लेख्य मात्रामा विस्तार भएको आयातले कुल उपभोग बढेको इंगित गर्दछ । त्यसैगरी, कुल आयातमा विगत केही वर्षयता पूँजीगत वस्तुको हिस्सा बढ्दै गएका कारण सोको प्रभाव पूँजी निर्माणमा परी आर्थिक क्रियाकलाप विस्तारमा सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।
६. अर्थतन्त्रको क्षेत्रगत विश्लेषण गर्दा अनुकूल वर्षे तथा हिउँदे मनसुन, मलखाद तथा वीऊ विजनको सहज उपलब्धता एवम् कृषि कर्जामा भएको बढोत्तरीले कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर गत वर्षको भन्दा उच्च रहने देखिन्छ । उद्योगहरुको क्षमता उपयोगमा वृद्धि भएको, निर्माण कार्य विस्तार भइरहेको, विद्युत आपूर्तिमा सुधार आएको तथा उत्पादनमूलक उद्योगहरुतर्फ कर्जा विस्तार भएका कारण औद्योगिक क्षेत्रको वृद्धि पनि सन्तोषजनक नै रहने देखिन्छ ।

७. पर्यटक आगमनमा भएको वृद्धि, व्यापारमा भएको विस्तार, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका शाखा स्थापनामा भएको उल्लेख्य प्रगति तथा संघीयता कार्यान्वयनसँगै बढिरहेका सार्वजनिक प्रशासन लगायतका गतिविधिले सेवा क्षेत्र समेत उल्लेख्य दरमा बढ्ने देखिएको छ ।
८. आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा उपभोक्ता मुद्रास्फीतिलाई ६.५ प्रतिशतको सीमामा राख्ने लक्ष्य रहेकोमा ६ महिनाको औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति ४.२ प्रतिशत रहेको छ । वार्षिक विन्दुगत आधारमा २०७५ पुसमा उपभोक्ता मुद्रास्फीति ४.६ प्रतिशत रहेको छ (तालिका १)। अनुकूल मौसम, न्यून अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रास्फीति र आपूर्ति व्यवस्थापनमा आएको सुधार लगायतका कारण मुद्रास्फीति नियन्त्रित नै रहेको छ ।

तालिका १: मुद्रास्फीति
(प्रतिशतमा)

विवरण	६ महिनाको औसत		वार्षिक विन्दुगत	
	२०७४/७५	२०७५/७६	२०७४ पुस	२०७५ पुस
समग्र	३.५	४.२	४.०	४.६
खाद्य	१.५	२.०	२.४	२.७
गैर-खाद्य	५.१	५.९	५.३	६.१

९. २०७५ पुस मसान्तमा कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति रु. १०५८ अर्ब २० करोड रहेको छ । हाल कायम रहेको विदेशी विनिमय सञ्चितिले ८.९ महिनाको वस्तु आयात तथा ७.८ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न पर्याप्त हुने देखिन्छ ।
१०. समीक्षा अवधिमा विप्रेषण आप्रवाह ३०.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ४४३ अर्ब ३६ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा विप्रेषण आप्रवाह ०.५ प्रतिशतले घटेको थियो । अमेरिकी डलरमा समीक्षा अवधिमा विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धिदर १७.६ प्रतिशत रहेको छ ।
११. समीक्षा अवधिमा व्यापार घाटा ३२.१ प्रतिशतले बढेको छ । व्यापार घाटामा भएको उच्च विस्तारका कारण चालु खाता घाटा रु. १५२ अर्ब १६ करोड र शोधनान्तर घाटा रु. ६३ अर्ब ६८ करोड कायम भएको छ ।

मौद्रिक लक्ष्यहरूको स्थिति

१२. आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को मौद्रिक नीतिमा विस्तृत मुद्राप्रदायको वार्षिक वृद्धिदर १८.० प्रतिशतको सीमाभित्र कायम गर्ने लक्ष्य राखिएको थियो । निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा विस्तार उच्च रहेका कारण वार्षिक विन्दुगत आधारमा २०७५ पुस मसान्तमा विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदर १९.१ प्रतिशत रहेको छ (तालिका २) ।
१३. लक्षित आर्थिक वृद्धिदर, मुद्रास्फीति र सरकारी साधन परिचालनसँग तादात्म्य हुने गरी आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को लागि कुल आन्तरिक कर्जा वृद्धिदर २२.५ प्रतिशत प्रक्षेपण गरिएकोमा २०७५ पुस मसान्तमा यस्तो कर्जाको वार्षिक विन्दुगत वृद्धिदर २८.५ प्रतिशत रहेको छ । निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा वृद्धिदर २० प्रतिशतसम्म कायम गर्ने लक्ष्य रहेकोमा वार्षिक विन्दुगत आधारमा यस्तो कर्जा २३.२ प्रतिशतले बढेको छ । (तालिका २) ।

तालिका २: मौद्रिक लक्ष्यहरूको स्थिति (वार्षिक विन्दुगत)

विवरण	आ.व. २०७५/७६ को प्रक्षेपित सीमा	२०७५ पुस मसान्तको यथार्थ
विस्तृत मुद्राप्रदाय वृद्धिदर	१८.०	१९.१
आन्तरिक कर्जा वृद्धिदर	२२.५	२८.५
निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा वृद्धिदर	२०.०	२३.२

१४. २०७५ असार मसान्तको तुलनामा २०७५ पुस मसान्तमा नेपाली रुपैयाँ अमेरिकी डलरसँग २.८ प्रतिशतले अवमूल्यन भई प्रति अमेरिकी डलर खरिद विनिमय दर रु. ११२.४८ पुगेको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा नेपाली रुपैयाँ अमेरिकी डलरसँग १.३ प्रतिशतले अधिमूल्यन भएको थियो।

तरलता व्यवस्थापन

तरलता प्रवाह

१५. समीक्षा अवधिमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले रु. ६ अर्ब ७२ करोड स्थायी तरलता सुविधा उपयोग गरेका छन्। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा रु. २३ अर्ब ५८ करोड स्थायी तरलता सुविधा उपयोग भएको थियो।

तालिका ३: तरलता प्रशोचन तथा प्रवाह

(रु. अर्बमा)

विवरण	६ महिना	
	२०७४/७५	२०७५/७६
(क) तरलता प्रशोचन	१२९.२०	१००.३५
निक्षेप संकलन (१४ दिने)	१.७०	-
निक्षेप संकलन (१० दिने)	२.४५	२६.९५
निक्षेप संकलन (६० दिने)	-	२३.८५
निक्षेप संकलन (३० दिने)	३८.२	२८.८५
रिभर्स रिपो	८४.७५	२०.७०
सोभै बिक्री बोलकबोल	-	-
निक्षेप संकलन (IRC)	२.१०	-
(ख) तरलता प्रवाह	९२.९०	६.७२
सोभै खरिद बोलकबोल	२५.२७	-
रिपो	४४.०५	-
स्थायी तरलता सुविधा	२३.५८	६.७२

१६. समीक्षा अवधिमा यस बैंकले विदेशी विनिमय बजार (वाणिज्य बैंकहरू) बाट अमेरिकी डलर १ अर्ब ४० करोड खूद खरिद गरी रु.१६० अर्ब २९ करोड खूद तरलता प्रवाह गरेको छ।

तरलता प्रशोचन

१७. आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को ६ महिनासम्ममा खुलाबजार कारोबारका विभिन्न उपकरणहरूमार्फत् पटक-पटक गरी कुल रु. १०० अर्ब ३५ करोड तरलता प्रशोचन गरिएको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा रु. १२९ अर्ब २० करोड तरलता प्रशोचन गरिएको थियो (तालिका ३)।

भारतीय मुद्रा खरिद

१८. समीक्षा अवधिमा अमेरिकी डलर २ अर्ब १६ करोड, यूरो २ करोड ८० लाख, पाउण्ड स्टर्लिङ २ करोड, जापानी येन १८ अर्ब र चिनीयाँ युआन २० करोड बिक्री गरी रु.२७४ अर्ब ५७ करोड बराबरको भारतीय रुपैयाँ खरिद भएको छ।

अन्तरबैंक कारोबार

१९. आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को ६ महिनासम्ममा वाणिज्य बैंकहरूले रु. ७१४ अर्ब ९० करोड र अन्य वित्तीय संस्थाहरूले रु. १४३ अर्ब ८३ करोड गरी कुल रु. ८८५ अर्ब ७३ करोडको अन्तर बैंक कारोबार गरेका छन् । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा वाणिज्य बैंकहरू र अन्य वित्तीय संस्थाहरूले क्रमशः रु. ५८५ अर्ब २८ करोड र रु. ९ अर्ब ६३ करोड गरी कुल रु. ५९४ अर्ब ९१ करोडको यस्तो कारोबार गरेका थिए ।

ब्याजदर

२०. समीक्षा अवधिमा अल्पकालीन ब्याजदरहरू अघिल्लो वर्षको सोही अवधिको तुलनामा घटेका छन् । २०७४ पुसमा ९१-दिने ट्रेजरी बिलको भारित औसत ब्याजदर ५.८२ प्रतिशत रहेकोमा २०७५ पुसमा ०.८६ प्रतिशतमा भरेको छ । त्यसैगरी, वाणिज्य बैंकहरूबीचको अन्तरबैंक कारोबारको भारित औसत ब्याजदर २०७४ पुसमा ४.४० प्रतिशत रहेकोमा २०७५ पुसमा २.८४ प्रतिशत कायम भएको छ ।
२१. २०७५ पुसमा वाणिज्य बैंकहरूको निक्षेपको भारित औसत ब्याजदर ६.७२ प्रतिशत र कर्जाको भारित औसत ब्याजदर १२.२९ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही महिनामा यी दरहरू क्रमशः ६.२१ प्रतिशत र ११.७९ प्रतिशत रहेका थिए ।

कर्जा व्यवस्थापन

भूकम्प पीडित कर्जा

२२. भूकम्प पीडितहरूलाई आवासीय घर निर्माणको लागि सहूलियतपूर्ण कर्जा प्रदान गर्न यस बैंकबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई उपलब्ध गराइएको पुनरकर्जा २०७५ पुस मसान्तमा रु. २ अर्ब ६५ करोड लगानीमा रहरहेको छ । यस्तो कर्जा १५५८ जना ऋणीले उपयोग गरेका छन् ।

पुनरकर्जा

२३. उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ कर्जा लगानी तथा निर्यात विस्तारमा समेत सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले यस बैंकबाट सहूलियत दरमा प्रदान गरिने पुनरकर्जाको उपयोग समीक्षा अवधिमा बढेको छ । २०७५ पुस मसान्तसम्ममा रु. १८ अर्ब ८० करोड पुनरकर्जा लगानीमा रहेको छ । २०७५ असार मसान्तमा यस्तो लगानी रु. १२ अर्ब २३ करोड रहेको थियो ।

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र कर्जा

२४. वाणिज्य बैंकहरूले आफ्नो कुल कर्जाको न्यूनतम १० प्रतिशत कृषि क्षेत्रमा र न्यूनतम १५ प्रतिशत ऊर्जा तथा पर्यटन क्षेत्रमा प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । २०७५ पुस मसान्तसम्ममा वाणिज्य बैंकहरूले कृषि क्षेत्रमा ९.९३ प्रतिशत, ऊर्जामा ४.२१ र पर्यटनमा ४.४० प्रतिशत गरी कुल १८.५४ प्रतिशत कर्जा प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा लगानी गरेका छन् ।

सहूलियतपूर्ण कर्जा

२५. २०७५ पुस मसान्तसम्ममा नेपाल सरकारबाट ५ प्रतिशत ब्याज अनुदानमा प्रवाह गरिने कृषि तथा पशुपंक्षी व्यवसाय कर्जा १०,४८४ जना ऋणीले उपयोग गरेका छन्। यस अन्तर्गत रु.१८ अर्ब ६१ करोड कर्जा लगानीमा रहिरहेको छ भने रु.८८ करोड ७७ लाख ब्याज अनुदान प्रदान गरिएको छ।

विपन्न वर्ग कर्जा

२६. वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूले आफ्नो कुल कर्जा लगानीको न्यूनतम ५ प्रतिशत विपन्न वर्गमा लगानी गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेकोमा २०७५ पुस मसान्तसम्ममा कुल कर्जाको ५.९ प्रतिशत अर्थात् रु. १६१ अर्ब ३६ करोड विपन्न वर्गमा लगानी गरेका छन्।

साधन परिचालन

२७. नेपाल सरकार (संघ) बाट बाँडफाँड हुने राजस्व लगायत विभिन्न प्रकारका अनुदान र स्थानीय तहको सञ्चित कोषमा जम्मा भएको सम्पूर्ण रकमको ५० प्रतिशत स्थानीय तहमा स्थापना वा सञ्चालन भएका सम्बन्धित वाणिज्य बैंकहरूले निक्षेपको रूपमा परिचालन गर्नसक्ने व्यवस्था गरिएको छ।
२८. वाणिज्य बैंकहरूले नवीकरणीय ऊर्जा, भौतिक पूर्वाधार, उत्पादन तथा प्रसारण लाइन लगायत तोकिएका क्षेत्रमा कर्जा प्रवाह गर्ने गरी विदेशी बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा आफ्नो प्राथमिक पूँजीको ५० प्रतिशतको सीमाभित्र रही ऋण लिनसक्ने व्यवस्था गरिएको छ। साथै, भारतीय बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट भारतीय मुद्रामा ऋण लिदाँ अन्य विदेशी मुद्रामा ऋण लिएको भए सो समेत गरी प्राथमिक पूँजीको ५० प्रतिशतको सीमा कायम गरिएको छ। यस अनुसार एउटा वाणिज्य बैंकले अमेरिकी डलर १ करोड ६५ लाख ऋण लिएको छ भने थप २ करोड ३५ लाख अमेरिकी डलर ऋण ल्याउन स्वीकृति प्राप्त गरेको छ।
२९. लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूले पनि विदेशी मुद्रामा ऋण लिई सो ऋण समेत गरी आफ्नो प्राथमिक पूँजीको बढीमा ३० गुणासम्म वित्तीय स्रोत परिचालन गर्नसक्ने व्यवस्था गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा २ वटा लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूले अमेरिकी डलर २ करोड ६ लाख ऋण ल्याउन स्वीकृति प्राप्त गरेका छन्।

ब्याजदर व्यवस्थापन

३०. कर्जा तथा निक्षेपबीचको ब्याजदर अन्तर वाणिज्य बैंकहरूले २०७५ चैत मसान्तपश्चात् ४.७५ प्रतिशत तथा २०७६ असार मसान्त पश्चात् ४.५ प्रतिशतको सीमाभित्र कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ।
३१. 'ख' र 'ग' वर्गका राष्ट्रिय स्तरका वित्तीय संस्थाहरूको हकमा २०७५ पुस मसान्त पछि र राष्ट्रिय स्तर बाहेकका वित्तीय संस्थाहरूको हकमा २०७६ असार मसान्त पछि ब्याजदर अन्तर ५ प्रतिशतको सीमा भित्र कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ।

३२. आधार दर गणना विधिमा परिमार्जन गरी सम्पत्तिको प्रतिफल बराबरको ०.७५ प्रतिशत भारलाई हटाइएको छ । २०७५ असार मसान्तमा वाणिज्य बैंकहरूको औसत आधार दर १०.४७ प्रतिशत रहेकोमा २०७५ पुस मसान्तमा ९.८० प्रतिशत कायम भएको छ ।

समष्टिगत विवेकशील नियमन

३३. ओभरड्राफ्ट लगायतका रिभल्विड प्रकृतिका व्यक्तिगत कर्जा सुविधाको सीमा रु. ७५ लाखबाट घटाई रु. ५० लाख कायम गरिएको छ । २०७५ पुस मसान्तमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कुल कर्जामा ओभरड्राफ्ट कर्जाको अंश १६.५ प्रतिशत रहेको छ । २०७५ असार मसान्तमा कुल कर्जामा यस्तो कर्जाको अंश १७.० प्रतिशत रहेको थियो ।

३४. प्राकृतिक व्यक्तिलाई व्यक्तिगत प्रयोजनका लागि सवारी साधन खरिद गर्न कर्जा प्रवाह गर्दा सो सवारी साधनको मूल्यको अधिकतम ५० प्रतिशत र व्यक्तिगत विद्युतीय सवारी साधनको हकमा ८० प्रतिशतसम्म मात्र गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । २०७५ असार मसान्तमा कुल कर्जामा यस्तो कर्जाको अंश ७.१ प्रतिशत रहेकोमा २०७५ पुस मसान्तमा यस्तो अंश ६.७ प्रतिशत रहेको छ ।

३५. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्नो प्राथमिक पूँजी (Core Capital) को ४० प्रतिशतसम्म शेयरको धितोमा कर्जा प्रदान गर्नसक्ने व्यवस्था रहेको छ । २०७५ पुस मसान्तमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शेयर धितोमा प्रवाह भएको कर्जा रु. ४१ अर्ब ९४ करोड रहेको छ ।

३६. नेपाल सरकारद्वारा स्वीकृत “सहुलियतपूर्ण कर्जाका लागि ब्याज अनुदान सम्बन्धी एकीकृत कार्यविधि, २०७५” अनुसार बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रवाह हुने सहुलियतपूर्ण कर्जालाई कर्जा/स्रोत परिचालन अनुपात (CCD ratio) गणना गर्ने प्रयोजनका लागि कुल कर्जा सापटमा समावेश गर्नु नपर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ ।

३७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई दीर्घकालीन ऋणपत्र जारी गरी वित्तीय साधन परिचालन गर्न प्रोत्साहन गर्ने नीति अनुरूप चालु आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा ८ वटा वाणिज्य बैंकहरूले यस बैंकबाट रु. १८ अर्ब २५ करोडको ऋणपत्र निष्काशनको स्वीकृति लिएका छन् । यस मध्ये ३ वटा बैंकले रु. ५ अर्ब ३५ करोडको ऋणपत्र निष्काशन गरिसकेका छन् ।

वित्तीय क्षेत्र सुदृढीकरण

३८. नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ र बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०७३ मा आवश्यक संशोधनका लागि मस्यौदा तयार गरी नेपाल सरकारमा पेश गरिएको छ ।

३९. नेपाल सरकारको १० प्रतिशत र निजी क्षेत्रको ९० प्रतिशत शेयर स्वामित्व रहेको नेपाल इन्फ्रास्ट्रक्चर बैंक लिमिटेडलाई कारोवार गर्ने इजाजतपत्र प्रदान गरिएको छ ।

४०. चालु आर्थिक वर्ष भित्र सबै वाणिज्य बैंकहरूले प्रत्येक प्रदेशमा प्रादेशिक कार्यालय स्थापना गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

४१. राष्ट्रिय स्तर बाहेकका वित्तीय संस्थाहरूको कार्यक्षेत्रलाई प्रादेशिक संरचना अनुसार समायोजन गर्न नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ । साथै, काठमाडौं उपत्यकाबाहेक प्रादेशिक स्तरमा समायोजन हुने

विकास बैंकहरूको न्यूनतम चुक्ता पूँजी रु. १ अर्ब २० करोड र वित्त कम्पनीहरूको न्यूनतम चुक्ता पूँजी रु. ५० करोड कायम गरिएको छ ।

४२. बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कुल निक्षेपमा सरकारी संस्था एवम् संस्थानहरू, पब्लिक लिमिटेड कम्पनीहरू, बचत तथा ऋण सहकारी संस्था तथा त्यस्ता संस्था एवम् संस्थान मातहत सञ्चालित कोषहरूको निक्षेपको अंश ५० प्रतिशतको सीमा भित्र कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । २०७५ पुस मसान्तमा कुल निक्षेपमा संस्थागत निक्षेपको अंश ४५.१ प्रतिशत रहेको छ ।
४३. यस बैंकमा रहेको गुनासो सुनुवाई इकाइमा पेश हुन आएका बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी गुनासो सुनुवाई गर्दा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संघको प्रतिनिधि रहने व्यवस्था मिलाइएको छ । चालु आर्थिक वर्षमा यस बैंकमा प्राप्त भएका १०५ वटा गुनासो सम्बन्धी निवेदनमध्ये ६० वटा सम्बोधन भइसकेका छन् ।
४४. बैकिङ्ग सेवाको पहुँच थप सरल र सहज बनाउन महानगरपालिका र उपमहानगरपालिका बाहेकका स्थानमा शाखा कार्यालय खोल्न यस बैंकको स्वीकृति लिनु नपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

वित्तीय पहुँच

४५. २०७५ पुस मसान्तसम्ममा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको शाखा संख्या ७५९१ पुगेको छ । २०७५ असार मसान्तमा यस्तो संख्या ६६५१ रहेको थियो (तालिका ४) ।

तालिका ४ : बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्या/शाखा संख्या

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू	संख्या			शाखा संख्या		
	२०७४ असार	२०७५ असार	२०७५ पुस	२०७४ असार	२०७५ असार	२०७५ पुस
वाणिज्य बैंक	२८	२८	२८	२२७४	३०२३	३२३३
विकास बैंक	४०	३३	३३	७६९	९९३	११५९
वित्त कम्पनी	२८	२५	२४	१३०	१८६	१९९
लघुवित्त वित्तीय संस्था	५३	६५	७२	१८९५	२४४९	३०००
जम्मा	१४९	१५१	१५७	५०६८	६६५१	७५९१

४६. ७५३ स्थानीय तहहरूमध्ये ७०४ स्थानीय तहमा वाणिज्य बैंकहरूको उपस्थिति रहेको छ । यस्तो संख्या २०७५ असार मसान्तमा ६३१ रहेको थियो (तालिका ५) ।

तालिका ५: स्थानीय तहमा वाणिज्य बैंकहरूको उपस्थिति

प्रदेश	स्थानीय तहको संख्या	वाणिज्य बैंकको उपस्थिति रहेको स्थानीय तह संख्या		वाणिज्य बैंकको उपस्थिति नभएका स्थानीय तहको संख्या
		२०७५ असार	२०७५ माघ	
प्रदेश १	१३७	११२	१२८	९
प्रदेश २	१३६	१२२	१३३	३
प्रदेश ३	११९	१०७	११३	६
गण्डकी	८५	७४	८२	३
प्रदेश ५	१०९	९९	१०७	२
कर्णाली	७९	५४	६३	१६
सुदूर पश्चिम	८८	६३	७८	१०
कुल	७५३	६३१	७०४	४९

४७. एक वर्ष भित्र सबै नेपालीको बैंक खाता खोल्ने अभियानलाई निरन्तरता दिइएको छ । वित्तीय समावेशीकरण सम्बन्धी सूचकहरूको जानकारी Financial Inclusion Portal बाट प्राप्त गर्न सकिने व्यवस्था मिलाइएको छ ।
४८. भुक्तानी सेवा प्रदायक तथा भुक्तानी प्रणाली संचालकहरूले वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्नुपूर्व यस बैंकको स्वीकृति लिनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । हालसम्म ३ वटा भुक्तानी प्रणाली संचालक र ४ वटा भुक्तानी सेवा प्रदायक संस्थालाई कारोवारका लागि अनुमति प्रदान गरिएको छ । त्यसैगरी, २८ वटा संस्थाहरूलाई भुक्तानी प्रणाली संचालक/भुक्तानी सेवा प्रदायकको कार्य गर्न संस्था/संयन्त्र स्थापनाका लागि आशयपत्र (Letter of Intent) प्रदान गरिएको छ ।
४९. लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूलाई समेत भुक्तानी सेवा प्रदायकको कार्य गर्न सक्ने नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ ।
५०. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्नो संस्थामा प्राकृतिक व्यक्तिका नाममा बचत तथा मुद्दति खातामा रहेको रु. ३ लाखसम्मको निक्षेप सुरक्षण गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । २०७५ असार मसान्तमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा रहेको रु. ४३० अर्ब ७४ करोड निक्षेप सुरक्षण भएकोमा २०७५ पुस मसान्तमा यस्तो सुरक्षण रकम रु. ५७९ अर्ब ९७ करोड पुगेको छ ।
५१. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट एकद्वार प्रणाली अन्तर्गत Online Data प्राप्त गर्न प्रयोगमा ल्याउन लागिएको Supervisory Information System मा NFRS बमोजिमको वित्तीय विवरण समेत समायोजन गर्ने कार्य अगाडि बढाइएको छ ।

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन

५२. तेस्रो मुलुकबाट प्रतितपत्र बिना ड्राफ्ट/टि.टि. मार्फत् सामान आयात गर्दा एकपटकमा बढीमा अमेरिकी डलर ३० हजार वा सो बराबरको परिवर्त्य विदेशी मुद्राको सटही सीमा कायम गरिएको छ । त्यसैगरी, टि.टि. मार्फत् अमेरिकी डलर २५ हजार भन्दा बढीको सामान आयातका लागि सटही प्रदान गर्दा Beneficiary को Business Credibility Information लिनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
५३. पूर्वाधार परियोजनाहरूमा भित्रिने विदेशी लगानीलाई यस बैंकमा छुट्टै कोषमा जम्मा गरी हेजिड सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्थाका लागि नेपाल राष्ट्र बैंक हेजिङ नियमावली, २०७५ नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भएको छ ।
५४. विदेश (भारत बाहेक अन्य मुलुक) भ्रमणमा जाने नेपाली नागरिकहरूलाई राहदानी वापत प्रत्येक पटक बढीमा अमेरिकी डलर २,५०० वा सो बराबरको परिवर्त्य विदेशी मुद्रा सटही सुविधा दिइने व्यवस्था रहेकोमा उक्त सुविधा सीमा अमेरिकी डलर १,५०० कायम गरिएको छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य

५५. विश्व अर्थतन्त्रको वृद्धिदर सन् २०१८ मा ३.७ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१९ मा ३.५ प्रतिशत हुने अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषको प्रक्षेपण छ । विकसित मुलुकहरूको अर्थतन्त्र सन् २०१८ मा २.३ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा सन् २०१९ मा २ प्रतिशतले वृद्धि हुने कोषको प्रक्षेपण छ ।

५६. उदीयमान तथा विकासशील अर्थतन्त्र सन् २०१८ मा ४.६ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा सन् २०१९ मा ४.५ प्रतिशतले बढ्ने अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषको प्रक्षेपण छ । चीनको अर्थतन्त्र सन् २०१८ मा ६.६ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा सन् २०१९ मा ६.२ प्रतिशत र भारतीय अर्थतन्त्र सन् २०१८ मा ७.३ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा सन् २०१९ मा ७.५ प्रतिशतले विस्तार हुने कोषको प्रक्षेपण छ ।
५७. विकसित अर्थतन्त्रहरूमा उपभोक्ता मुद्रास्फीति सन् २०१८ मा २.० प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१९ मा १.७ प्रतिशत हुने अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषको प्रक्षेपण छ । उदीयमान तथा विकासशील अर्थतन्त्रहरूमा उपभोक्ता मुद्रास्फीति सन् २०१८ को ४.९ प्रतिशतको तुलनामा सन् २०१९ मा ५.१ प्रतिशत रहने कोषको प्रक्षेपण छ ।

आर्थिक तथा मौद्रिक परिदृश्य

५८. आर्थिक क्रियाकलापमा भइरहेको विस्तारले आर्थिक वृद्धिको आशालागदो परिदृश्य देखाएको छ । कृषि उत्पादनमा भएको वृद्धि, उद्योगहरूको क्षमता उपयोगमा आएको सुधार, निर्माण कार्यमा देखिएको तीव्रता, पर्यटन क्षेत्रसँग सम्बन्धी गतिविधिमा आएको विस्तार तथा कर्जाको बढ्दो मागका कारण आर्थिक वृद्धिले गत दुई वर्षको औसत प्रवृत्तिलाई निरन्तरता दिने संकेत देखिएको छ ।
५९. समष्टिगत आर्थिक स्थायित्वको पक्षतर्फ हेर्दा मुद्रास्फीति नियन्त्रित नै रहने देखिन्छ । बढ्दो आन्तरिक मागले मुद्रास्फीतिमा चाप पर्ने भएतापनि अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा तेलको मूल्यमा आएको गिरावट, छिमेकी मुलुकमा रहेको न्यून मुद्रास्फीति तथा आन्तरिक आपूर्ति व्यवस्थामा आएको सुधारका कारण वार्षिक औसत मुद्रास्फीति ५.५ प्रतिशतको सीमाभित्र रहने संशोधित अनुमान छ ।
६०. समष्टिगत आर्थिक स्थायित्वको अर्को निर्धारक बाह्य क्षेत्र व्यवस्थापनमा भने दबाव उत्पन्न भएको छ । विप्रेषण आप्रवाहमा देखिएको उल्लेख्य प्रगतिका बावजूद आयात वृद्धिको उच्च दर कायमै रहेमा चालु खाता र शोधनान्तर घाटामा थप चाप पर्ने देखिन्छ ।
६१. निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा तथा विस्तृत मुद्राप्रदायको विन्दुगत वृद्धिदर वार्षिक मौद्रिक नीतिले तय गरेको सीमाभन्दा केही माथि रहेको देखिन्छ । बैंकिङ्ग क्षेत्रबाट उच्च दरमा विस्तार भएको कर्जाका कारण समेत बाह्य क्षेत्र व्यवस्थापनमा दबाव परेको हो । तथापि, यस बैंकले सवारी साधन तथा ओभरड्राफ्ट कर्जा प्रवाहका सम्बन्धमा गरेका पछिल्ला नीतिगत व्यवस्थाका कारण मौद्रिक योगाङ्कहरूलाई वाञ्छित सीमाभित्र राख्न सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा

६२. मुद्रास्फीति नियन्त्रित नै रहेको भएतापनि चालू खाता तथा शोधनान्तर स्थिति घाटामा रहेको अवस्था छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निक्षेप संकलनमा भएको वृद्धि गतवर्षको भन्दा बढी छ । तथापि, निक्षेप र कर्जाका बीच सन्तुलन कायम हुन सकेको छैन । निक्षेप संकलनको तुलनामा कर्जा प्रवाह बढी भएका कारण मूल्य तथा बाह्य क्षेत्र स्थायित्वमा प्रतिकूल प्रभाव पर्नसक्ने जोखिम रहेको छ ।
६३. अर्थतन्त्रको विद्यमान अवस्था तथा आगामी परिदृश्यलाई हेर्दा आर्थिक गतिविधिलाई प्रवर्द्धन गर्दै आयात व्यवस्थापनमा समेत सहयोग पुऱ्याउन प्राथमिकताप्राप्त क्षेत्रमा हुने कर्जा प्रवाहलाई

प्रोत्साहित गर्नुपर्ने आवश्यकता छ । त्यसैगरी, वित्तीय स्थायित्व कायम राख्दै वित्तीय समावेशीकरण, वित्तीय साधनको सन्तुलित बाँडफाँट तथा सरल एवम् सुरक्षित भुक्तानी प्रणालीको विकास गर्ने कार्यमा समेत केन्द्रित हुनुपर्ने देखिन्छ ।

६४. उपर्युक्त पृष्ठभूमिमा समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गर्ने मौद्रिक नीतिको प्रमुख उद्देश्यलाई ध्यानमा राख्दै समष्टिगत विवेकशील नियमनका उपायमार्फत मौद्रिक नीतिको कार्यदिशामा केही समायोजन गरिएको छ ।

मौद्रिक तथा वित्तीय उपायहरू

६५. मौद्रिक नीतिको उपर्युक्त कार्यदिशा अनुरूप विद्यमान अनिवार्य नगद अनुपात, वैधानिक तरलता अनुपात तथा बैंकदरलाई यथावत राखिएको छ ।

६६. वाणिज्य बैंक, विकास बैंक तथा वित्त कम्पनीहरूले विदेशबाट आफ्नो प्राथमिक पूँजीको शतप्रतिशतसम्म विदेशी मुद्रामा ऋण लिन पाउने व्यवस्था गरिनेछ ।

६७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको साधन परिचालनमा देखिने असन्तुलनलाई न्यूनीकरण गर्न अनिवार्य रूपमा दीर्घकालीन ऋणपत्र जारी गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

६८. वाणिज्य बैंकहरूले कृषि, ऊर्जा, पर्यटन तथा उत्पादनमूलक उद्योगमा प्रवाह गर्ने कर्जाको ब्याजदर निर्धारण गर्दा सम्बन्धित बैंकको आधार दरमा थप गरिने प्रिमियमलाई यस बैंकले तोकेको प्रतिशतसम्म मात्र हुने व्यवस्था गरिनेछ ।

६९. निश्चित रकम भन्दा माथिको दीर्घकालीन परियोजना कर्जामा ऋणीसँगको सहमतिमा तोकिएको अवधिका लागि ब्याजदर स्थिर गर्न सकिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

७०. यस बैंकले बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई ४ प्रतिशतमा साधारण पुनरकर्जा दिने व्यवस्था रहेकोमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले यस्तो कर्जामा ऋणीबाट ८ प्रतिशत भन्दा बढी ब्याज लिन नपाउने व्यवस्था गरिनेछ । हाल बैंकहरूले यस्तो कर्जामा ९ प्रतिशतसम्म ब्याज लिन पाउने व्यवस्था रहेको छ ।

७१. निर्यातलाई प्रोत्साहन गर्ने उद्देश्यले १ प्रतिशत ब्याजमा यस बैंकले दिँदै आएको निर्यात पुनरकर्जामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले ऋणीसँग ३ प्रतिशत भन्दा बढी ब्याज लिन नपाउने व्यवस्था गरिनेछ । हाल यस्तो कर्जामा ४.५ प्रतिशतसम्म ब्याज लिन पाउने व्यवस्था रहेको छ ।

७२. यस बैंकमा रहेको पुनरकर्जा कोषको सीमा रु. ५० अर्ब पुऱ्याइने छ । साथै, पुनरकर्जा सुविधाको उपयोगलाई प्रभावकारी बनाउने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।

७३. वाणिज्य बैंक तथा राष्ट्रिय स्तरका वित्तीय संस्थाहरूले संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व कोषमा छुट्याएको रकमलाई वित्तीय साक्षरता प्रवर्द्धन गर्ने लगायतका क्रियाकलापलाई प्रोत्साहित गर्न प्रत्येक प्रदेशमा न्यूनतम १० प्रतिशत हुनेगरी खर्च गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

७४. ब्याजदर अन्तर गणना गर्ने विद्यमान विधिमा परिमार्जन गरी कर्जा र निक्षेपको भारित औसत ब्याजदरका आधारमा ब्याजदर अन्तर गणना गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

७५. वाणिज्य बैंकहरूले स्वीकार गर्ने कल निक्षेपको रकम आफ्नो कुल निक्षेपको १० प्रतिशत भन्दा बढी हुन नहुने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
७६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कर्जा प्रवाह गर्दा ग्राहकसँग लिने प्रशासनिक सेवा शुल्क तथा प्रतिबद्धता शुल्कलाई व्यवस्थित बनाउँदै ग्राहकको कर्जा सम्बन्धी लागत कम गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।
७७. बैंक तथा वित्तीय संस्थासँग कर्जा लगायतका कारोवार गर्दा गरिने तमसुक एवम् अन्य कागजातहरूमा एकरूपता कायम गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
७८. परिवर्त्य विदेशी मुद्रा आर्जन हुने गरी निर्यात कारोवार गर्ने निर्यातकर्ताहरूबाट परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा Pre-Shipment तथा Post-Shipment कर्जा माग गरेमा One Year LIBOR दरमा अधिकतम १.२५ प्रतिशत थप गरी हुन आउने दरले ब्याज लिन सकिने व्यवस्था गरिनेछ । यस्तो कर्जा प्रदान गरे वापत प्रचलित व्यवस्था बमोजिम पुनरकर्जा माग भएमा यस बैंकले One Year LIBOR Rate मा ०.२५ प्रतिशत थप गरी हुन आउने दरमा पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ ।
७९. औद्योगिक कच्चा पदार्थ र मेशिनरी सामान प्रतीतपत्रमार्फत आयात गर्दा Sight LC को भुक्तानीका लागि वाणिज्य बैंकहरूले परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा ऋण दिँदा Six Month LIBOR Rate मा अधिकतम १.२५ प्रतिशतसम्म थप गरी ऋण प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
८०. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू र अन्य सरोकारवाला निकायहरूबीच उत्पादनशील, विपन्न वर्ग एवम् प्राथमिकताप्राप्त क्षेत्रहरूमा कर्जा प्रवाह गर्ने निर्देशनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न यस बैंकका उपत्यका बाहिरका कार्यालयहरूमा गठित वित्तीय क्षेत्र समन्वय सम्बन्धी संयन्त्रलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।

अन्त्यमा

८१. आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को मौद्रिक नीतिको अर्द्ध-वार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन तयार गर्न आवश्यक सूचना तथा विवरण उपलब्ध गराई सहयोग पुर्याउने सबै सरोकारवालाहरूलाई नेपाल राष्ट्र बैंक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछ । साथै, मौद्रिक नीतिको कार्यान्वयनमा सदाभै सबैको सहयोग मिल्ने यस बैंकको विश्वास रहेको छ ।

२०७५ फागुन ६ गते ।